

Między otwartym rynkiem a ograniczoną suwerennością: wpływ globalizacji na porządek międzynarodowy

Proces globalizacji od kilku dekad nieodwracalnie przekształca rzeczywistość polityczną, gospodarczą i społeczną świata. Dynamiczny rozwój technologii, wzrost przepływu informacji, kapitału i ludzi, a także pogłębiająca się współzależność państw sprawiają, że granice narodowe przestają być nieprzekraczalną barierą. Jednocześnie coraz wyraźniej zarysowują się napięcia między ideą otwartego rynku a potrzebą ochrony suwerenności państwowej.

Współczesny porządek międzynarodowy znajduje się w stanie nieustannego przeobrażania, które możemy określić mianem rewolucji rynkowej. Globalizacja, choć sprzyja rozwojowi gospodarczemu i tworzy przestrzeń dla międzynarodowej współpracy, jednocześnie generuje nowe wyzwania. Równolegle wzrasta rola aktorów niepaństwowych, takich jak organizacje międzynarodowe, korporacje transnarodowe czy ruchy społeczne, co prowadzi do stopniowej erozji tradycyjnego modelu władzy opartego wyłącznie na suwerennych państwach. Zjawiska te nie pozostają bez wpływu na bezpieczeństwo, stabilność i mechanizmy współpracy na skalę globalną. Globalizacja, będąc źródłem zarówno szans, jak i napięć, w istotny sposób redefiniuje fundamenty współczesnego ładu międzynarodowego.

Podstawowym elementem analizy procesu integracji są kwestie ekonomiczne, które determinują wzajemne powiązania między gospodarkami światowymi. Wzrost obrotu w handlu, pracy i szeroko rozumianych usługach pozwala bowiem na łączenie się gospodarek narodowych i traktowanie całego świata jak rynku zbytu.¹ Warto również zwrócić uwagę na korzyści związane ze społecznym dobrobytem i poprawą jakości życia. Nowoczesne metody leczenia, szybka komunikacja na odległość, skrócenie czasu i kosztów transportu, możliwość pracy zdalnej czy rozwój płatności elektronicznych to przykłady rozwiązań, które ułatwiają codzienne życie. Wszystkie te czynniki przyczyniają się

¹ Jedlińska Renata, *Współczesne procesy globalizacji – wybrane aspekty*, Studia Pedagogiczne. Problemy społeczne, edukacyjne i artystyczne 2019, t. 33: 49–71

także do dalszych udogodnień, takich jak znoszenie cel. Można stwierdzić, że kraje zaczynają się powoli przenikać, a istniejące niegdyś bariery zanikać.

Z tymi zjawiskami wiąże się pojęcie liberalizmu gospodarczego, który jest podbudową globalizacji² - skupia się na systemach międzynarodowych, odsuwając państwo od pełnej ingerencji w publiczne sfery gospodarki. Odpowiednie wykorzystanie możliwości związanych z międzynarodowymi systemami może (wg francuskich badaczy) wpłynąć na lepsze zaspokojenie potrzeb społecznych i zapobiec działaniom godzącym w interesy państw oraz w jednostki³. Skuteczność liberalizmu ekonomicznego jest uwarunkowana zależnościami politycznymi czy też kulturalnymi, o które wspólnie należy się troszczyć, a zarazem kontrolować. Zrozumienie źródeł społecznych i indywidualnych motywacji to niewątpliwie wyzwanie, jednak tylko takie podejście pozwala budować poczucie sprawiedliwości, sprzyja optymistycznemu spojrzeniu na rzeczywistość oraz tworzeniu norm społecznych, które będą powszechnie respektowane. Globalizacja wpływa bowiem na ostateczne decyzje rządzących, zmuszając ich do szukania rozwiązań racjonalistycznych i rozważania pójścia na kompromis.

Dodatkowo, wzrost znaczenia aktorów niepaństwowych — organizacji międzynarodowych, korporacji czy ruchów społecznych — sprawia, że porządek międzynarodowy coraz częściej musi być oparty nie tyle na zmiennych układach politycznych, ile na trwałych fundamentach kulturowych, tradycji i uniwersalnych wartościach wykraczających poza granice i systemy. Choć globalna integracja w oczywisty sposób sprzyja liberalizacji stosunków międzynarodowych, otwartości gospodarczej i swobodnemu przepływowi idei, to – jak zauważają francuscy ekonomiści - nie może ona całkowicie ignorować zakorzenionych w społeczeństwach wzorców kulturowych i historycznych⁴.

Proces globalizacji obejmuje nie tylko aspekt ekonomiczny, lecz także wymiar polityczny i społeczny, które wzajemnie na siebie oddziałują. Poszczególne państwa decydują się na rozszerzanie współpracy, aby osiągać różnego rodzaju korzyści – znoszenie istniejących dotychczas barier daje nowe możliwości na rozwój⁵. Powstanie ponadnarodowych korporacji z wysokim kapitałem także przyczyniło się do zwiększenia liberalizmu i niezależności na arenie międzynarodowej. Tego typu organizacje wchodzą w interakcje z państwami, proponując bądź

² Zieziula Jolanta, *Wybrane aspekty procesów globalizacji*, Uniwersytet Szczeciński, 2016

³ Skodlarski Janusz, *Liberalizm gospodarczy w opinii współczesnych badaczy francuskich*, Studia Prawno-ekonomiczne, t. XCVII, 2015

⁴ Skodlarski Janusz, *Liberalizm gospodarczy w opinii współczesnych badaczy francuskich*, Studia Prawno-ekonomiczne, t. XCVII, 2015

⁵ *Nowy międzynarodowy ład polityczny doby globalizacji*, [w:] Międzynarodowe stosunki polityczne, red. E. Cziomer, Kraków 2008

wdrażając zupełnie nowe inicjatywy i strategie działania, które zazwyczaj nie pokrywają się z polityką narodową.

Obok rosnącej roli korporacji międzynarodowych, coraz wyraźniej zaznacza się także wpływ tzw. globalnych sieci medialnych, które uniezależniły się od wpływów i mają potencjał, aby samodzielnie tworzyć zasady polityki i wpływać przez swoje działania na sytuację wielu państw. Ich popularność wzrasta wraz z rozwojem nowoczesnych technologii i komunikacji, a świat staje się jedną wielką połączoną siecią (tzw. globalną wioską), w której odległość oraz czas przestają stanowić istotną barierę.

Charakterystycznym zjawiskiem towarzyszącym globalizacji mediów jest tzw. viralowe rozprzestrzenianie się treści, czyli szybkie i oddolne udostępnianie informacji w przestrzeni internetowej. Użytkownicy decydują, które treści stają się popularne i warte dalszego rozpowszechniania. Pozwala to nie tylko na błyskawiczny przepływ informacji, ale także na obserwację społecznych preferencji i uniwersalnych wartości o charakterze priorytetowym.⁶

Jednocześnie należy pamiętać, że światowa przestrzeń informacyjna niesie ze sobą również negatywne konsekwencje - wpływa m.in. na relacje rówieśnicze, prowadząc do stygmatyzacji osób, które nie wpisują się w panujące trendy lub wizerunkowe schematy kreowane w sieci. Jest też powodem nasilania się zjawiska manipulacji medialnej, która przybiera różne formy — od bezpośredniego wpływu, przez kumulatywne i podświadome oddziaływanie, aż po ingerencję zewnętrzną związaną z naśladownictwem.

Mechanizmem, który również wytworzyła globalizacja jest tzw. spirala milczenia, polegająca na tym, że osoby mające odmienny niż dominujący w społeczeństwie światopogląd często rezygnują z wyrażania swoich opinii. W efekcie powstaje fałszywe przekonanie o jednomyslności, które w dużej mierze kształtują media, prezentując określony obraz stanowiska większości⁷.

Naturalną konsekwencją międzynarodowego systemu mediów jest także rozpowszechnianie się konsumpcjonizmu, który poprzez reklamy, kampanie i przekazy medialne udostępniane w różnych częściach świata, kształtuje postawy ludzkie, często prowadząc do ich ujednolicenia. W tak funkcjonującym systemie jednostka zostaje postawiona przed wyborem spośród wielu

⁶ Brenda-Mańkowska Adriana, *Fake news, clickbait, żebrołajki – problemy mediów w dobie postprawdy* („Mass media we współczesnym świecie”), Łódź 2019

⁷ Klimasz Małgorzata, *Manipulacja w mass mediach (Mass media we współczesnym świecie)*, Łódź 2019

możliwości; może samodzielnie budować swój obecny i przyszły los⁸. Jednak coraz częściej konsumpcja przestaje być świadomym wyborem, a staje się niemal obowiązkiem, ponieważ zgromadzone dobra materialne definiują naszą pozycję społeczną oraz sposób, w jaki jesteśmy postrzegani przez innych. Tym samym konsumpcjonizm wpływa nie tylko na nasze życie codzienne, ale również na tożsamość i relacje międzyludzkie.

Mass media coraz częściej eksponują negatywne zjawiska społeczne, co przyczynia się do wzrostu obojętności odbiorców wobec przemocy czy aktów terroru. Powtarzalność takich przekazów z czasem może prowadzić do znieczulenia społecznego i braku reakcji w obliczu rzeczywistych tragedii. Jednocześnie terroryści wykorzystują medialny rozgłos jako skuteczne narzędzie autopromocji i budowania wizerunku, co w niebezpieczny sposób może przyczyniać się do popularyzacji ich działań⁹.

Jednak edukacja przez system komunikacji masowej jest możliwa – nagłaśnianie działań podejmowanych przez służby ratunkowe czy też organizacje międzynarodowe umożliwia budowanie moralnej i etycznej świadomości społecznej. Prowadzone kampanie pozwalają na promocję międzykulturowego dialogu, skłaniając obywateli do większej czujności i troski o bezpieczeństwo, zarówno własne, jak i całych społeczności.

Nieprzypadkowo terroryzm stał się jednym z tych zjawisk, które w szczególny sposób wykorzystują potencjał globalnych mediów i nowoczesnych technologii, przez co przemoc i radykalne ideologie mogą być dziś nie tylko szybko upubliczniane. Jednym z argumentów przemawiających za uznaniem obecnych działań terrorystycznych za zjawisko o charakterze globalnym jest fakt, że zamachy mają miejsce na różnych kontynentach. Ataki nie są już zjawiskiem ograniczonym do konkretnych regionów o niestabilnej sytuacji politycznej, jak Bliski Wschód czy Afryka Północna. Coraz częściej dochodzi do nich również w krajach rozwiniętych, takich jak Francja, Niemcy czy Stany Zjednoczone, które do niedawna uznawano za względnie bezpieczne. Terroryzm przestaje mieć granice, a rozwój technologii komunikacyjnych czy migracje są czynnikami, które dodatkowo sprzyjają tworzeniu przez terrorystów sieci powiązań¹⁰. Wzrasta też wymiar ideologiczny terroryzmu - coraz częściej nie jest on jedynie brutalnym środkiem walki o władzę czy wpływy,

⁸ Jankowska Joanna, *Social media naszych czasów. W kierunku oversharingu i ekshibicjonizmu życia codziennego (Mass media we współczesnym świecie)*, Łódź 2019

⁹ Kaczmarczyk Monika, *Mass media a terroryzm (Mass media we współczesnym świecie)*, Łódź 2019

¹⁰ Wojciechowski Sebastian, *Wykorzystanie teorii fal w badaniach nad terroryzmem* (Zajac Justyna, Włodkowska-Bagan Agata, Kaczmarczyk Marcin, *Bezpieczeństwo międzynarodowe Polska–Europa–Świat*)

ale staje się również narzędziem do szerzenia określonego światopoglądu i radykalnych przekonań. Skrajne ugrupowania wykorzystują zamachy, aby kształtować postawy społeczne, wzmacniać podziały i zaostrzać nastroje w różnych środowiskach. Dzięki nowoczesnym środkom komunikacji, w tym mediom społecznościowym i platformom internetowym, ekstremistyczne ideologie rozprzestrzeniają się w szybkim tempie, docierając do osób z różnych zakątków świata, bez względu na ich narodowość czy miejsce zamieszkania. Cechą charakterystyczną współczesnych ataków jest też staranny dobór miejsca ich przeprowadzenia. Często wybierane są lokalizacje o wysokim znaczeniu medialnym, politycznym, religijnym lub gospodarczym, jak choćby popularne kurorty turystyczne, centra handlowe czy miejsca kultu.

W dobie globalizacji bezpieczeństwo zyskuje zupełnie nowy wymiar — zagrożenia, takie jak terroryzm czy konflikty etniczne, nie znają granic państwowych i szybko rozprzestrzeniają się na skalę międzynarodową. W tym kontekście kluczowe staje się powiązanie demokratycznych systemów politycznych z trwałymi mechanizmami bezpieczeństwa, które umożliwiają zarówno skuteczną ochronę obywateli, jak i poszanowanie ich praw i wolności¹¹. Chociaż dotychczasowe działania przynoszą ograniczone efekty, co wynika m.in. z braku wystarczającej woli politycznej oraz niewystarczających mechanizmów kontrolnych do skutecznego wdrażania podjętych decyzji, to w obliczu nasilającego się zagrożenia terrorystycznego konieczne jest kontynuowanie prób bardziej sprawiedliwej redystrybucji światowego bogactwa. Sama polityka przyjmowania uchodźców nie rozwiązuje tych złożonych problemów. Ważnym elementem jest rozwijanie i usprawnianie międzynarodowych systemów nadzoru i egzekwowania prawa, choć osiągnięcie tego w praktyce wiąże się z ogromnymi trudnościami¹².

Jednym z najpoważniejszych wyzwań naszych czasów są zmiany klimatyczne, które ujawniają głębokie niedoskonałości globalnych mechanizmów współpracy i sprawiedliwości rozwojowej¹³. Narastającym zagrożeniem pozostaje efekt cieplarniany, którego intensywność systematycznie rośnie od czasów rewolucji przemysłowej. Wraz z tym zjawiskiem obserwujemy coroczny wzrost średniej temperatury powierzchni Ziemi, za którym w dużej

¹¹ Jaskiernia Jerzy, *Znaczenie koncepcji bezpieczeństwa demokratycznego dla analizy współczesnych stosunków międzynarodowych* (Zajac Justyna, Włodkowska-Bagan Agata, Kaczmarek Marcin, *Bezpieczeństwo międzynarodowe Polska–Europa–Świat*)

¹² Zieziula Jolanta, *Wybrane aspekty procesów globalizacji*, Uniwersytet Szczeciński, 2016

¹³ Malewska Alicja, Filary-Szczepanik Mateusz, *Globalizacja i Współzależność*, Kraków 2022

mierze stoją działania człowieka¹⁴. Już teraz każdy musi mierzyć się z oddziałującymi na jakość życia skutkami zmian klimatu – utratą bezpieczeństwa zdrowotnego i żywnościowego, ekstremalnymi zjawiskami pogodowymi, nieprzewidywalnością warunków atmosferycznych oraz falami upałów. Te przemiany mają również istotny wpływ na zdrowie psychiczne, wywołując wzrost stresu, lęku oraz poczucia niepewności w obliczu zmieniającego się środowiska. Nie bez znaczenia pozostaje fakt, iż skutki zmian klimatycznych poważnie zagrażają produkcji rolnej, której powodzenie w dużej mierze zależy od warunków klimatycznych, takich jak: długość okresu wegetacyjnego, temperatura oraz ilość i rozmieszczenie opadów, które już teraz ulegają znaczącym modyfikacjom. Należy oswoić się z myślą, że przekroczenie kluczowych granic stabilności klimatu jest już realnym zagrożeniem – świadczą o tym częste susze wyniszczające amazońskie lasy deszczowe, wymieranie Wielkiej Rafy Koralowej, czy też osłabienie cyrkulacji wód w Atlantyku¹⁵. Trudno przewidzieć konsekwencje przekroczenia wszystkich punktów krytycznych — istnieje ryzyko, że zmiany będą nieodwracalne i na tyle poważne, iż zagrażą stabilności naszej cywilizacji oraz przetrwaniu gatunku ludzkiego.

Najbardziej narażone na skutki zmian klimatycznych są kraje ubogie, które wymagają wsparcia w zakresie wprowadzenia polityki zrównoważonego rozwoju. Właśnie w tym obszarze ujawnia się pozytywny potencjał globalizacji, która może stanowić istotne narzędzie wsparcia dla krajów rozwijających się, zapewniając transfer nowoczesnych technologii z krajów bogatych. Problemy ekologiczne mogą być rozwiązywane również dzięki dynamicznemu rozwojowi międzynarodowego prawa środowiska, gdyż obejmuje ono normy nie tylko dotyczące zanieczyszczeń i innych szkodliwych działań, lecz także wszelkie przepisy mające na celu ograniczanie oraz przeciwdziałanie globalnym zagrożeniom środowiskowym. Celem całego społeczeństwa powinno być stawianie na kompromisy, aby chronić środowisko jako wspólne, szczególnie cenne dobro oraz wspierać rozwój społeczno-gospodarczy¹⁶.

Proces globalizacji, nieodwracalnie kształtujący współczesną rzeczywistość, stanowi do dziś złożone, wielowątkowe i wielowymiarowe zjawisko, które wymyka się jednoznacznym

¹⁴ Karaczun Zbigniew, *Zmiana klimatu. Co wiemy, a czego się obawiamy?* (Współczesne wyzwania prawa ochrony klimatu, red. Barczak Anna, Kenig-Witkowska Maria M., Stoczkiewicz Marcin)

¹⁵ T.M. Lenton, J. Rockström, O. Gaffney, S. Rahmstorf, K. Richardson, W. Steffen, H. Schellnhuber, *Climate tipping points – too risky to bet against*, „Nature” 2019/575, s. 592–595

¹⁶ Ciechanowicz-McLean Janina, *Rola prawa w ochronie klimatu przed zmianami* (Współczesne wyzwania prawa ochrony klimatu, red. Barczak Anna, Kenig-Witkowska Maria M., Stoczkiewicz Marcin)

definicjom i prostym ocenom¹⁷. Dynamiczny rozwój, napędzany przez nowoczesne technologie, przepływ kapitału, ludzi i informacji, przeobraża tradycyjne ramy porządku międzynarodowego, przynosząc niewątpliwie korzyści, jak i poważne wyzwania. Wzrastająca rola korporacji transnarodowych zmienia tradycyjne struktury władzy, a uniwersalne normy społeczne coraz częściej konkurują z interesami państw. Rewolucja cyfrowa daje ludzkości nowe narzędzia do dialogu i edukacji, lecz równocześnie stwarza zagrożenia w postaci manipulacji i wzmacniania podziałów społecznych.

Rozważania nad nieustannym rozwojem mass mediów prowadzą do wniosku, że tylko świadome i odpowiedzialne korzystanie z nowych technologii pozwala na wychwycenie ich prawdziwego potencjału. W przeciwnym razie ich siła może okazać się narzędziem prowadzącym do dezinformacji, uzależnienia i społecznego chaosu. Problemy takie jak terroryzm, migracje czy zmiany klimatyczne nie znają granic i wymagają wspólnego, ponadpaństwowego podejścia. W obliczu tych wyzwań niezbędna jest nie tylko krytyczna refleksja, ale przede wszystkim świadome, odpowiedzialne i solidarne działanie. Tylko dzięki współpracy, która łączy ekonomiczną racjonalność z troską o suwerenność, różnorodność kulturową i ochronę środowiska, możliwe będzie stworzenie nowego globalnego ładu — zapewniającego bezpieczeństwo i dobrobyt przyszłym pokoleniom.

Bibliografia:

- Barczak Anna, Kenig-Witkowska Maria M., Stoczkiewicz Marcin, *Współczesne wyzwania prawa ochrony klimatu*, Wolters Kluwer, 2024
- Bierzanek Remigiusz, Symonides Janusz, Balcerzak Michał, Kałduński Marcin, *Prawo międzynarodowe publiczne*, Wolters Kluwer, 2023

¹⁷ Zarządzanie przedsiębiorstwem międzynarodowym. Integracja różnorodności, redakcja naukowa: Wiktor Jan; Walas-Trębacz Jolanta, rozdział 1: Globalizacja – przesłanki i wyzwania dla przedsiębiorstw funkcjonujących na rynkach międzynarodowych

- Chmielewska Aleksandra, Kondrat Marlena, *Popularność mediów społecznościowych w Polsce – analiza według płci*, Uniwersytet Warszawski, „Kobieta i Biznes / Women and Business” 2023, s. 16–24
- Czajkowski Marek, *Nowy międzynarodowy ład polityczny doby globalizacji*, [w:] *Międzynarodowe stosunki polityczne*, red. E. Cziomer, Kraków 2008
- Cziomer Erhard, *Przemiany systemu bezpieczeństwa i współpracy międzynarodowej w drugiej dekadzie XXI w. Geopolityczny wymiar kryzysu ukraińskiego*, *Krakowskie Studia Międzynarodowe*, XII: 2015 nr 2
- Jedlińska Renata, Współczesne procesy globalizacji – wybrane aspekty, *Studia Pedagogiczne. Problemy społeczne, edukacyjne i artystyczne* 2019, t. 33: 49–71
- Lenton T.M., Rockström J., Gaffney O., Rahmstorf S., Richardson K., Steffen W., Schellnhuber H., *Climate tipping points – too risky to bet against*, „Nature” 2019, nr 575, s. 592–595
- Malewska Alicja, Filary-Szczepanik Mateusz, *Globalizacja i współzależność* („Słownik z serii „Słowniki Społeczne”), Pasierbek Wit i Szlachta Bogdan, Wydawnictwo Naukowe Akademii Ignatianum, Kraków 2022; recenzja –Zachara-Szymańska Małgorzata
- Skodlarski Janusz, *Liberalizm gospodarczy w opinii współczesnych badaczy francuskich*, *Studia Prawno-ekonomiczne*, t. XCVII, 2015
- Tanaś Violetta, Welskop Wojciech, *Mass media we współczesnym świecie*, Wydawnictwo Naukowe Wyższej Szkoły Biznesu i Nauk o Zdrowiu, Łódź, 2019
- Wiktor Jan, *Zarządzanie przedsiębiorstwem międzynarodowym. Integracja różnorodności*; seria: *Ekonomia Zarządzanie*, 2017
- Zając Justyna, Włodkowska-Bagan Agata, Kaczmarek Marcin, *Bezpieczeństwo międzynarodowe Polska–Europa–Świat; Księga Jubileuszowa dedykowana Profesorowi Ryszardowi Ziębie z okazji czterdziestolecia pracy naukowej*; Uniwersytet Warszawski, Warszawa 2015
- Zieziula Jolanta, *Wybrane aspekty procesów globalizacji*; Uniwersytet Szczeciński, *Współczesne Problemy Ekonomiczne* nr 13 (2016)